

ERICKSON, CARLTON W. H.: ADMINISTERING INSTRUCTIONAL MEDIA PROGRAMS

(Technikai segédeszközök felhasználásán alapuló oktatási programok.)

New York, 1968. The Macmillan Co. 660 lap.

A rendkívül alapos, az oktatás technikai segédeszközeinek fejlődéséről részletes, átfogó képet nyújtó könyv szerzője a Connecticut Egyetem pedagógiai tanszékének professzora, az ottani audio-vizuális oktatási központ igazgatója. Volt tanár, iskolaigazgató, audio-vizuális szolgáltatások városi vezetője, egyetemi oktató. 35 év pedagógiai tapasztalataira tekinthet vissza és ez alatt a hosszú idő alatt sokat foglalkozott technikai segédeszközök optimális felhasználásán alapuló oktatási programok szervezésével, problémáival. Ezt a kötetet olyan tanároknak, szakembereknek ajánlja, akik az oktatás technikai megszervezésével, tökéletesítésével foglalkoznak, de felhívja rá az iskolaigazgatók és a tantervek összeállítóinak figyelmét is. A rendkívül mélyreható és sokoldalú elméleti fejtegetéseket számos gyakorlati példával illusztrálja, hivatkozik egyes középiskolák, főiskolák, iskolakerületek eddig elért eredményeire. Legnagyobb figyelmet a technikai, ill. audio-vizuális segédeszközöknek szentel, de hangsúlyozza azt, hogy nem lehet elhanyagolni a nyomtatott segédanyagok (könyvek, folyóiratok, referenz-művek stb.) használatának kiterjesztését sem.

A könyv legfontosabb célkitűzése az *audio-vizuális módszerek problémáinak, jelenlegi fejlettségi fokának a felmérése* (természetesen az oktatás minden területén, nem csak a nyelvoktatásban). Ezen túlmenően részletesen tárgyalja a könyvtári szolgáltatások modernizálását, az iskolai könyvtár korszerű, a mai igényeknek jobban megfelelő funkcióit.

A 60-as évek közepén óriási fejlődés következett be a technikai segédeszközök terén az Egyesült Államokban. 1965-ben San Diegoban megalakult az *Oktatási Segédeszközök Központja*, amely 2208 elemi és 1945 középiskolai tantermet vont be szolgáltatásai körébe. 3 évvel korábban Los Angelesben is létrehoztak egy hasonló intézményt, amely a tanárok számára nyújtandó könyvtári, audio-vizuális, rádiós-televíziós szolgáltatások központja lett. Közvetlen összeköttetésben van 430 elemi, 2208 középiskolával és a város főiskolaival. A szerző 1957-ben látogatta meg először a nyugati tengerparti városok oktatási központjait. San Diegoban látta, hogy a tanárok a központban leadják könyvekre, segédkönyvekre, filmekre, kiállítási tárgyakra, szemléltető eszközökre stb. vonatkozó rendeléseiket, és azokat azonnal szállítják is a kérdéses iskolákba és osztályokba. Amikor 10 évvel később, 1966-ban újra meglátogatta ezeket a városokat, hatalmas fejlődést tapasztalt. A keleti országrészekben is vannak hasonló törekvések: a New York állambeli Penfield iskoláinak is van pl. centralizált oktatási központja, amely a segédeszközök hatalmas készletével rendelkezik.

Az oktatási segédeszközök tárolásának központosítása, a tanárok munkájának hatékony megkönnyítése szakavatott, jól megszervezett irányítást igényel. Ennek két szinten kell történnie. Először *átfogó működési tervet kell alkotni és azt a művelődéspolitikai, tantervi irányelvekkel összehangolni*. A második szinten egy felelős vezető elkészíti a szolgáltatások *aktuális programját*. Ennek a felelős személynek természetesen széles körű tájékozottsággal kell rendelkeznie. Jól kell ismernie az érvényes tanterveket és azok változásait, az audio-vizuális módszereknek az oktatás folyamán történő felhasználási lehetőségeit, a fejlesztés perspektíváit. Igen nagy tárgyi tudás mellett találatkönyvnek, invenciózusnak sőt kissé újítónak is kell lennie, de meg kell birkóznia a különböző szervezési, költségvetési problémákkal is. Igazi vezetőnek kell lennie, aki akkor tudja feladatát a leghatékonyabban ellátni, ha a szervezés, igazgatás kérdéseiben való jártasság technikai képzettséggel és tanári gyakorlattal párosul.

A jó szervezés kérdéseinek állandóan nagy figyelmet kell szentelni. Csak néhány fontos feladatot említünk: a program igazgatójának tökéletes összhangban kell dolgoznia beosztottjaival, technikai szakemberekkel, a tantervek alkotóival és a felmerülő igényekről is széles körben tájékozódnia kell. Állandóan ellenőriznie kell a szolgáltatások zökkenőmentes lebonyolítását. Az iskolák igazgatóit meg kell győznie az oktatás technikai feltételei fejlesztésének szükségességéről és segítségükkel a tanárokat be kell vonni a munkába, elő kell őket készíteni az újszerű feladatokra. Pontosan és alaposan kell tájékozódnia az iskolák igényeiről s az igények alapján nagy volumenű, átfogó terveket kell készítenie. A technika rohamos fejlődésével lépést kell tartania, fontos az állandó tanulás, önképzés.

Melyek azok a technikai eszközök, amelyek ma az oktatási folyamatban jelentős szerepet játszanak vagy játszhatnak? Elsősorban a *tágabb értelemben vett audio-vizuális eszközök*. Mit sorolhatunk ide? Tágabb értelemben minden eszköz ide tartozik, amely a nyelvi kifejezéstől való szorosabb függés nélkül jelentéstartalmat hordoz. Nem tartozik tehát ide egy segédkönyv vagy egy szöveggyűjtemény, de pl. egy könyv illusztrációja ide tartozhat. Egyszerű eszközöket, mint

pl. egy-egy kinagyított képet, szemléltető eszközt, tárgyat már évtizedek óta használnak, diafilmek, a magnetofon, a televízió viszont nem tekintenek vissza hosszú múltra. A szemléltetés fajtái: közvetlen bemutatás; egy-egy kis jelenet, életszerű helyzet bemutatása (sokszor a tanulók közreműködésével); állóképek, diaposzítívok vetítése; filmvetítés; auditív programok: magnószalagok, lemezek, rádióadások, televíziós programok. Az Egyesült Államok iskoláiban egyre több a *tanulói laboratórium*, az önálló munkára alkalmas fülke fülhallgatókkal, mikrofonnal, magnetofonnal; egyre többet használnak a programozott anyagokat. Egyre több a felhasználható eszköz, egyre nagyobb a választék. A legmegfelelőbb segédeszköz megválasztásának fő szempontjai: a tanárok és az iskolák szükségleteinek messzemenő figyelembevétele, az iskolák felszereltsége és költségvetési lehetőségei. Egy TV-stúdiót el lehet helyezni az oktatási központban, de adott esetben az egyik iskolában is. A legfontosabb követelmény, hogy a tanárok a lehető legrövidebb időn belül hozzáférjenek a számukra szükséges anyaghoz.

A valóban jól informált tanárok állandóan kapnak értesítéseket arról, milyen anyagok állnak rendelkezésükre és azokat honnan lehet beszerezni. Teljes centralizáció esetén igényeiket az oktatási központban gyűjtik össze, a decentralizációs módszerrel viszont ezeket a feladatokat az iskolában egy kijelölt személyre bízák, aki lebonyolítja a segédeszközök beszerzését és így az oktatási központ vezetőjét sok munkától kíméli meg. A két módszert lehet kombinálni is. Lehetőleg minden új segédeszközt be kell szerezni, hogy az iskolák által megvásárolt vagy a központtól kölcsönzött eszközök együttesen minden igényt kielégítsenek.

Az oktatási központ vezetőjére igen nagy felelősség hárul a segédeszközök *beszerzése* terén. Széles körű közvéleménykutatás és az igények felerése alapján egy tanácsadó csoport segítségével dönt a beszerzésekről.

Az órási ütemű technikai fejlődés új problémát rejt magában: szükségessé válik a *tanárok állandó továbbképzése*. Különösen idősebb pedagógusok nehezen fogadnak el változtatásokat, új módszereket, pedig az állandó fejlődéssel számolniuk kell. Az utóbbi évek tantervi reformja is jól tükrözi a technikai fejlődésnek az oktatásra gyakorolt hatását. Maguk a tantervek is pusztán tantárgy-tervezetek helyett a tanulói tevékenység pszichológiai alapokon való megszervezéséhez nyújtanak segítséget, s a korszerű segédeszközöket egyre jobban fel lehet használni a tanulók újszerű, önálló munkájában, sokszor általuk kiválasztott és tervezett problémák megoldásában. A tanárok azonban mindig segítők, vezetőik kell hogy maradjanak. Ezért jól kell ismerniük a különböző eszközök felhasználási módjait, a lehetőségeket. Az ő kívánságaiknak megfelelő továbbképzésben kell őket részesíteni, egyénileg, csoportosan vagy esetleg televíziós módszerek felhasználásával.

Hogyan teremthetünk optimális környezeti feltételeket a modern segédeszközök felhasználásához? Milyen tanulószobákat, laboratóriumokat alkalmazunk, hogyan szereljük fel őket, hová helyezzük? Ezek olyan fontos problémák, amelyeket az oktatási központ vezetőjének és az iskolaigazgatónak feltétlenül meg kell oldani. Ma már minden helyiségben, ahol oktatás folyik, osztályokban, előadótérmekekben, de az iskolai könyvtárban is szükség van technikai segédeszközökre. Ezeknek az eszközöknek *szorosan be kell épülniük az oktatás folyamatába*; nem helyes, ha a tanulókat, kiszakítva őket megszokott tanulói ritmusukból, újabb és újabb külön vetítőterembe irányítjuk. Minden tantermet fel kell szerelni a megfelelő berendezésekkel. Az „*osztály*” fogalmát a „*tanulóterem*” fogalmával kell helyettesíteni. Mindezekre az új igényekre nagy figyelmet kell fordítani az új iskolaépületek tervezésénél, míg a régi iskolák esetében a felmerülő problémáknak legalább egy része átszervezéssel megoldható.

Ilyen körülmények között megváltozik az oktatási folyamat természete: az *osztálykeretekben folyó munkát kisebb csoportokkal való munka váltja fel*. Kisebb csoportokat könnyű elhelyezni pl. mozgatható falakkal ellátott, több részre bontott teremben, ahol néhány perc alatt egy új programba kapcsolódhatnak be, más segédeszközökkel dolgozhatnak. Több csoport egyidejű de egymástól eltérő foglalkoztatása is lehetséges ilyen termekben. Nagyon hasznosak az egyéni tanulófülkék, amelyek auditív kérdés-felelet típusú gyakorlatok elvégzésére alkalmasak, de televíziós készülékekkel is felszerelhetők, s egyéni programok elvégzését teszik lehetővé. Ilyen tanulófülkék is elhelyezhetők egy termen belül, amely tehát a lehető leghajlékonyabb és változtatható méretekkel kell hogy rendelkezzen. Természetesen minden egyes iskolát jól fel kell szerelni, de a legköltségesebb, legnagyobb beruházást igénylő berendezéseket az oktatási központban kell elhelyezni.

A tanárok maguk nem végezhetnek el minden, a jól felszerelt laboratóriumokkal, tanulótermekkel kapcsolatban felmerülő többletmunkát. Egy olyan felelős személynek kell foglalkoznia ezekkel a problémákkal, aki idejének és energiájának legnagyobb részét ennek a feladatnak szentelheti. Lehetőleg egy jól képzett technikust is foglalkoztatni kell az iskolában, teljes- vagy részmunkaidőben.

A megfelelő berendezések beszerzése és hatékony felhasználása természetesen egyetemeken, főiskolákon a legkönnyebb, ahol a nagyobb, jól felszerelt helyiségek, könyvtárak és maguknak a diákoknak a szellemi érettsége megkönnyíti az eredményes munkát.

Az audio-vizuális segédeszközök városi központja rendelkezhet mindenfajta oktatási segédeszközzel, tehát jól felszerelt könyvtárral is — de a könyvtári szolgáltatások külön is választhatók. Az egész tankerület igényeit kielégítő oktatási központok nem közvetlenül szolgálják a tanulókat, nem velük állnak kapcsolatban, hanem csak a tanárokkal. Az iskolatelevízió és rádió adásai is ily kaphatnak helyet. A központnak hatalmas, jól felszerelt szertárakkal kell rendelkeznie, amelyek biztosítják a segédeszközök elsorangú állapotát, a biztonságos tárolást.

Ma a televíziós adások rendelkeznek a legnagyobb lehetőségekkel, a legnagyobb perspektívával. A tantervi kereteket messze kitágító, óriási méretű tapasztalatanyagot juttathatnak el a tanulóhoz. A TV-programok felölelhetnek teljes tanfolyamokat, de alkalmoszerű felhasználásuk is igen jelentős. A pedagógusoknak ügyelniük kell arra, hogy a televíziót mindig a többi segédeszközzel összhangban alkalmazzák, az oktatási folyamat szervezetszerű részeként, az oktatási célok által determinált módon. Másrészt az iskolatelevízió programpolitikájának legfontosabb alapja a tanterv.

Ma már az oktatási folyamat fogalma is kibővült: tudományosan megalapozott rendszert jelent, tanárok, technikai és szervező szakemberek technikai segédeszközökre, gépekre alapozott összehangolt együttesét. Már a tananyag tervezésénél figyelembe kell venni az új lehetőségeket. Természetesen nagymértékben megnőnek a tanárok munkája iránt támasztott követelmények, programozóknak, tervezőknek kell lenniük, a diákok viselkedésének magasan kvalifikált megfigyelőinek és elemzőinek — mindenképpen több produktív és alkotó jellegű munkát kell végezniük.

Természetesen a hagyományos segédeszközöket sem szabad elhanyagolni. Minden iskolának rendelkeznie kell könyvtárral, sőt az iskolai könyvtárak funkcióit rendkívüli mértékben ki kell bővíteni. A szakemberek megégyeznek abban, hogy az iskolai könyvtárat könyvek, folyóiratok mellett audio-vizuális berendezésekkel is fel kell szerelni. Van már jónéhány példa az Egyesült Államokban olyan oktatási központra, amelyek lényegében az iskolai könyvtár továbbfejlesztését jelentik: tartalmaznak mikrofilmeket, diaprojektíveket, oktatófilmeket, lemezeket, magnószalagokat, auditív segédeszközökkel felszerelt kis tanulófülkéket. A könyv- és folyóiratállományt állandóan növelni kell, hogy messze meghaladja az alapvető segédkönyvek kereteit.

Ezek azok a legfontosabb problémák, amelyeket most csak egészen futólag érintettünk, de amelyeket ez az értékes könyv részletesen, mindvégig érdekfeszítően és sokoldalúan tár fel. Sok minden egyébről is szó van még, pl. az oktatási szolgáltatások finanszírozásáról, a program népszerűsítéséről, az anyagi támogatás lehetőségeiről. A végtelenül gazdag, sokrétű tapasztalatanyag, amelyről a tizenöt fejezet tanúskodik, a sok gyakorlati példa élményszerűvé, izgalmasá teszi a könyvet, amely képet ad az Egyesült Államok iskoláiban folyó oktató-nevelő munka mai színvonaláról, eredményeiről és problémáiról.

HARTAI FLÓRA

TELJESÍTMÉNYMÉRÉS AZ ISKOLÁBAN. TESZTEK

Budapest, 1970. Összeállította Koczka János. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum kiadása. Nemzetközi oktatásügy 10. szám. 276 lap

Pedagógiai közvéleményünkben az utóbbi években a tanulók teljesítményének értékelése körül zajlottak a leghevesebb viták. Örvedetesen előtérbe kerültek a teljesítményértékelés objektív formái, egyre többen ismerik meg, sőt alkalmazzák a hatékonyabb módszereket. Sajnos az utóbbi időben a különböző tantárgytesztek használatában a kampányszerűség jelei mutatkoznak. Ez azért veszélyes, mert a hazai pedagógiai irodalomból egyelőre hiányzik egy mérésmetodikai szakkönyv, amely megnyugtató módon tisztázná az objektív teljesítményértékelések, a mérések követelményeit. Ebből adódik az a sajnálatos tény, hogy az alapok tisztázatlansága miatt sokszor több kárt okoznak a teljesítményértékeléssel, mint amennyi hasznot. Ezért örvedetes, hogy az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum a „Nemzetközi oktatásügy” című sorozat 10. köteteként tanulmánygyűjteményt tett közzé a külföldi tapasztalatokról, sőt magyarra adaptáltak számos német, angol, francia és orosz nyelvű tesztet is.

A kötetet ARATÓ FERENC *A marxista összehasonlító pedagógia útján* című tanulmánya vezeti be. Megállapítja, hogy az összehasonlító marxista pedagógia figyelembe veszi az összehasonlítandó területek társadalmi hátterét, az érintett országok termelésének fejlettségét, kulturális színvonalát. Csak akkor tartja reálisnak az összehasonlítást, ha nincsenek a fentiek között túlságosan nagy különbségek. Ha levonhatók a következtetések, akkor hozzájuk kell számítani az adott országok történelmi sajátosságait és adottságait. A kapott eredmények azonban hangsúlyozottan viszonylagosak és csak adalékként, tendenciaként vehetők figyelembe saját problémáinak szempontjából. A tesztekkel kapcsolatban megállapítja, hogy vannak bizonyos fenntartások, amelye-